

KONTROLL NÉLKÜL

Örvényben

SCHUBERT GUSZTÁV

A GYERMEKKOR RENDKÍVÜL VESZÉLYES ÜZEM.

Benni 9 éves. Valójában Bernadette-nek hívják, de a keresztnévét utálja, mert affektáltként tartja. Ebben igaza is van, mert sok rosszat el lehet mondani róla, csak azt nem, hogy fontoskodó lenne. Úgy káromkodik, mint magyar macsó a belvárosi dugóban. Ami a szívéen, a száján. És ha csak ennyi lenne a rovásán. Bárkinek odacsap, azonnal féktelen haragra gerjed, ha a legkisebb sérelem éri. Márpedig éri, mert folyton úgy éri, az egész világ összeesküdött ellene. És jogosan, mert kiszámíthatatlan és fékezhetetlen haragjával lassan mindenkit maga ellen hangol. Mire eltelik a filmből negyedóra, már a néző idegeit is elnyúvó folytonos őrjöngése.

A Berlinben Ezüst Medvével díjazott elsőfilm könnyen továbbmehetne ezen a szálon, a horrorban gyakori „gonosz gyerek” motívum bizonnyal több nézőt vonzana, mint az a realista oknyomozás, amit a dokumentarizmus felől érkezett rendező, Nora Fingscheidt folytat. Szerencsére minden fölényes okoskodás nélkül.

Nem vitás, Benni agresszív, „kezelhetetlen gyerek”, de ez a rejtélynek nem a megfejtése, hanem csak a kiindulópontja. Az igazi kérdés: milyen okok miatt lett Benni „ámok-

futó”, és hogyan lehet segíteni rajta? Ha ugyan még van rá esély. A filmbeli nevelők többsége úgy érzi, már késő. Benni ugyanis már sokszoros visszaeső, kiskora óta számtalan, a nehéz esetek számára fenntartott kiegészítő iskolát megjárta. A film repetitív szerkezete adja a néző kezébe a kulcsot. Folyton felcsillan a remény, hogy most végre megtalálják a tökéletes gyermekotthont, vagy az ideális gyámiszülőket, ehhez képest újra és újra a kórház pszichiátriai osztályán köt a kislány (pedig nem elmebeteg). A veszélyeztetett gyermekeket segítő rendszer szemmel láthatóan – minden jószándék ellenére – alkalmatlan a kezelhetetlen gyerekek ellátására. Egyrészt, mert minden intézmény az átlagosból indul ki, arra van méretezve, nem a devianciára. Másrészt, mert Benni problémájára igenis létezik természetes gyógymód. A gyermeklélektan alapigazsága: „a gyermeki szorongások legősibb forrása az anya elvesztésétől való félelem.” Benni nem valamiféle ősgonosz, mint az *Ómen* sátánfattyja, az anyja hiányzik neki, aki ugyanis már gyerekkorában lepasszolta őt

„Nem valamiféle ősgonosz”
(Helena Zengel)

a gyámügynék. Benni betegsége valójában az anyja teljesen szétesett, akaratgyenge, önsajnálásban elmerült, hol szorongó, hol euforikus borderline személyiségéből ered, aki a Benninél nyugodtabb természetű kistestvéreit sem képes felnevelni, hiszen nem is törődik velük. Kivéve, amikor rátör az önvád, olyankor ő a világ legkedvesebb anyukája. Szerencsétlen Benni, aki már sem nevelőiben, sem az orvosokban, sem a többi gyere-

rekben nem bízik, anyukájának minden mentségét és ígéretét újra és újra elhiszi.

A *Kontroll nélkül* attól lesz hiteles és fontos film, hogy rendezője nem bűnbakot keres. A léha és labilis anyuka, Frau Klaas nagymértékben felelős Benni balsorsáért, de ő sem patás ördög. Láttunk már nála sokkal súlyosabb esetet is, neki legalább vannak érzelmei, nem úgy, mint a *Beszélnünk kell Kevinről* tökéletesen érzéketlen anyafigurájának (Tilda Swinton hideglelés alakítása). A regénybeli Eva egyébként sokkal árnyaltabb és elevenebb figura, ami azért jobb dramaturgiai megoldás, mert az iskolatársait legyilkoló Kevin anamnézise ettől nehezebben felfejthető, bonyolultabb és hitelesebb lesz. Ha valakinek olyan jéghideg anyukát dob ki a sors mint a filmbeli Eva, nem csoda hogy végül beleőrül. Az apa korai halála, és az anya nemtörődősége Csáth Géza novellájában (*Anyagyilkosság*) és Szász János adaptációjában (*Witman fiúk*) sem magyaráz meg mindent, a bűn ördöglakatját ott sem tudjuk kinyitni.

Így történik ez Benni történetében is. Nincs kárhozat, nincs bűnhődés, csak bűn van, sokak bűne, embereké, intézményeké, szülőké, félrevelt, elhanyagolt, tönkretett gyerekeké. És heppiend sincs. Illetve majdnem, az egyik sokat próbált, fiatalkorú bűnözőkhöz szokott nevelő magával viszi erdei faházába a kislányt, hogy a civilizációtól távol, Rousseau módjára nevelve, kizökkentse őt a nevelőotthon drilljéből. A terápia – egy kisiklás után – be is válna, ha nem három hétig, hanem örökké tartana. A kislány végre megkapja azt a szülői szeretetet, amit az anyja sohasem volt képes megadni neki. Csakhogy Michalnak vissza kell vinnie Bennit a nevelőotthonba. A folytatást elképzelhetjük.

Idill tehát nincs, ha van kiút, az épp a kezelhetetlenül zűrös Benni (és a sokszólamú gyerekszínész, Helena Zengel), aki egy valamit azonban megtanult – szemben a film jóhiszemű felnőttjeivel: amibe beleszületett, az egyáltalán nem gyerekeknek, hanem vénnek való világ.

Kontroll nélkül (Systemsprenger) – német, 2019. Rendezte és írta: **Nora Fingscheidt**. Kép: **Yunus Roy Imer**. Zene: **Johan Gürtler**. Szereplők: **Helena Zengel** (Benni Klaas), **Lisa Hagmeister** (Benni anyja), **Albrecht Schuch** (Michal Heller), **Maryam Zaree** (Ellé), **Gabriela Maria Schmeide** (Frau Bafané). Gyártó: **Kineo / Weydemann Bros. / Oma Inge Film**. Forgalmazó: **Mozinet. Feliratos**. 118 perc.

